

บทความวิชาการ

98

ความคิดสร้างสรรค์ สร้างได้

พงษ์ยุทธ กล้ายุธ*

ในปี พ.ศ. 2552 รัฐบาลนำโดยนายกรัฐมนตรี อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ได้เปิดตัวโครงการของรัฐบาลที่น่าสนใจโครงการหนึ่งก็คือ โครงการเมืองไทยเมืองนักคิด (Creative Thailand) เพื่อเป็นการสร้างคุณค่า(Value) ให้กับสินค้าและบริการเพื่อเป็นสินค้าเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ให้มากกว่าความพึงพอใจในคุณภาพของสินค้า และบริการเพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นการสร้างค่านิยมภายในใจ โดยโครงการเมืองไทยเมืองนักคิด (Creative Thailand) นี้ มุ่งเน้นการผลักดันให้ประเทศไทย กลายเป็นศูนย์กลางทางอุตสาหกรรมในอาเซียน โดยมุ่งเน้นเพื่อส่งออกสินค้าเชิงสร้างสรรค์

ความตอนหนึ่งของท่านนายกฯ กล่าวว่า "ผู้บริโภคจ่ายเงินเพิ่มไม่ใช่แค่สินค้าและบริการ มีคุณภาพที่ดีขึ้น แต่อยู่ที่ความรู้สึกที่ทำให้เกิดค่านิยมในตัวของสินค้านั้นๆ ซึ่งเป็นความรู้สึกที่จับต้องไม่ได้ ต่างประเทศก็ใช้รูปแบบนี้เช่น ประเทศเกาหลีเขาก็เน้นขายสินค้าและบริการในเชิงวัฒนธรรมบันเทิง ไม่ว่าจะเป็นดนตรีหรือภาพยนตร์ ขณะเดียวกันองค์กรระหว่างประเทศในเรื่องทรัพย์สิน

ทางปัญญาก็ต้องให้ความร่วมมือกันด้วย" หรือแม้กระทั่ง อัลเบิร์ต ไอสไตน์ ก็เคยกล่าวให้ความสำคัญกับความคิดสร้างสรรค์ไว้ว่า "จินตนาการสำคัญมากกว่าความรู้" ซึ่งมีความหมายว่า จินตนาการ (Imagination) ซึ่งเกิดจากความคิดที่สร้างสรรค์นำไปให้เกิดนวัตกรรม (Innovation) ใหม่ ๆ ซึ่งช่วยให้ประเทศเกิดความเจริญรุ่งเรืองได้

ชาญณรงค์ พรุ่งรุ่งโรจน์¹ อธิบายความคิดสร้างสรรค์ว่าเป็นความสามารถของสมองที่คิดได้กว้างไกลหลายแง่มุม เรียกว่า คิดแบบอนกนัย (Divergent Thinking)² ซึ่งทำให้เกิดความคิดแปลกใหม่แตกต่างไปจากเดิมเป็นความสามารถในการมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ รอบตัว เกิดการเรียนรู้ เข้าใจ จนเกิดปฏิกิริยาตอบสนองให้เกิดความคิดเชิงจินตนาการนำไปสู่การประดิษฐ์หรือคิดค้นสิ่งแปลกใหม่ หรือเพื่อการแก้ไขปัญหา ซึ่งจะต้องอาศัยการบูรณาการจากประสบการณ์และความรู้ทั้งหมดที่ผ่านมา

* อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรังสิต

¹ รองศาสตราจารย์ระดับ 9 สังกัดภาควิชา ทักษะศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

² คือการคิดหลายๆ แง่หลายๆ ทาง คิดให้มากที่สุดเท่าที่จะนึกได้ เป็นการมองปัญหาในแนวกว้าง

อาจกล่าวได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการคิดของสมอง ซึ่งมีความสามารถในการคิดได้หลากหลายและแปลกใหม่ โดยสามารถนำไปประยุกต์กับทฤษฎี จนนำไปสู่การคิดค้นและสร้างสิ่งประดิษฐ์ที่แปลกใหม่หรือรูปแบบความคิดใหม่ๆ ซึ่งความคิดสร้างสรรค์ต้องมียุ่ประกอบสำคัญดังนี้ คือ อย่างแรกต้องมีสิ่งใหม่ๆ เกิดขึ้น เป็นการคิดที่แตกต่างจากความคิดที่มีอยู่เดิม ที่ไม่เคยมีใครคิดได้มาก่อน ไม่ได้ลอกเลียนแบบใคร จึงถือได้ว่าเป็นความคิดสร้างสรรค์ อย่างที่สองต้องสามารถใช้งานได้จริง ความคิดสร้างสรรค์ไม่ใช่เป็นการเพ้อฝันที่เกิดขึ้นไม่ได้ แต่ความคิดสร้างสรรค์ต้องสามารถนำมาพัฒนาให้เป็นจริงและใช้ประโยชน์ได้ สามารถนำมาใช้แก้ปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยวิธีเดิมหรือใช้ประโยชน์ได้ดีกว่าของเดิมที่ใช้กันอยู่ อย่างสุดท้ายคือ ต้องผสมผสานองค์ประกอบของความมีเหตุมีผล ความเหมาะสม และอยู่ภายใต้มาตรฐานที่ยอมรับกันทั่วไป

ดังนั้น ความคิดสร้างสรรค์จึงมีความสำคัญและเป็นสิ่งจำเป็นในปัจจุบันเนื่องจากทำให้เกิดสิ่งใหม่ๆ ที่ดีกว่าเดิม รวมทั้งสิ่งแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ

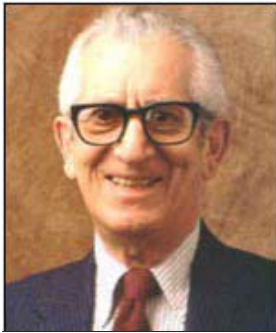
ขึ้นมากมาย ดังนั้นเราจึงต้องฝึกฝนให้ผู้เรียนรู้จักการคิดสิ่งใหม่ๆ เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหา อีกประการหนึ่ง เราไม่สามารถสอนทุกๆ อย่างให้แก่ผู้เรียนได้ ดังนั้นเราจึงจำเป็นต้องสอนให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์เพื่อนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาชีวิตและการทำงานได้

นอกจากนี้ความคิดสร้างสรรค์ ยังทำให้สมองมีการพัฒนาเพราะมีการคิดและพัฒนาสิ่งแปลกใหม่อยู่เป็นประจำ ทำให้เป็นคนที่มีฉลาดรวมทั้งสร้างความเชื่อมั่นและความอดทนเพราะความคิดสร้างสรรค์ต้องอาศัยเวลาในการคิดและเมื่อเราพัฒนาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์จนสามารถแก้ไขปัญหาได้แล้ว จะทำให้เกิดความภาคภูมิใจและเชื่อมั่นในตนเอง

ความคิดสร้างสรรค์ยังทำให้เกิดแนวทางใหม่ๆ ในการดำเนินชีวิตและหนทางใหม่ๆ ในการแก้ปัญหาชีวิตและการทำงาน การที่มนุษย์ต้องคิดอะไรใหม่ๆ อยู่เสมออยู่เป็นเรื่องสนุกเพราะทำให้ชีวิตไม่จำเจ การฝึกการคิดหรือพยายามคิดเรื่องใหม่ๆ เป็นประจำจะทำให้เกิดความเฉียบแหลมในการคิดแก้ปัญหาต่างๆ นอกจากนี้ ยังยกระดับความสามารถ ความอดทน และการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

ก่อนที่จะกล่าวถึงวิธีการในการสร้างความคิดสร้างสรรค์ เราควรทราบขั้นตอนการคิดและการเรียนรู้ของคนก่อนว่ามีที่มาอย่างไร ซึ่งทฤษฎีของ Benjamin S. Bloom³ ได้นำเสนอ "Taxonomy of Educational Objectives" หรือเรียกว่า Bloom's Taxonomy ซึ่งประกอบไปด้วย

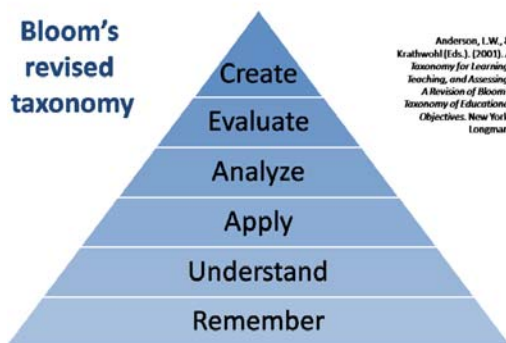
³ นักจิตวิทยาการศึกษา ชาวอเมริกันผู้เป็นเจ้าของทฤษฎีการแยกแยะทางความคิด หรือ Taxonomy Theory

Benjamin S. Bloom

ความรู้ (Knowledge) ความเข้าใจหรือความคิดรวบยอด (Comprehension) การนำไปปรับใช้ (Application) การวิเคราะห์ (Analysis) การสังเคราะห์ (Synthesis) และการประเมินผล (Evaluation)

ต่อมาในปี ค.ศ.2001 Anderson & Krathwohl⁴ ได้มีการปรับปรุงทฤษฎีของ Benjamin S. Bloom ใหม่เป็น Bloom's revised taxonomy ซึ่งได้กล่าวถึงกระบวนการคิดของคนไว้ 6 ระดับ ซึ่งประกอบด้วย

ที่มา: <http://www.stephenrahn.com/blog/archives/1947>

จากรูปกระบวนการคิดในระดับล่างสุด คือ **ความจำ (Remember)** หมายถึง ความรู้ซึ่งสามารถค้นหาได้จากหนังสือ ตำรา เอกสาร หรือแหล่งความรู้ทางอินเทอร์เน็ตโดยจดจำและนำมาใช้ได้ชั่วคราว และสามารถหายไปจากความจำได้เมื่อเวลาผ่านไป

ทักษะการคิดที่สูงขึ้นคือ **ระดับความเข้าใจ (Understand)** หมายถึง ความสามารถทางสติปัญญาในการขยายความรู้ ความจำให้กว้างออกไปจากเดิมอย่างสมเหตุสมผล รวมทั้งความสามารถในการแปลความหมาย การสรุปหรือการขยายความสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

ระดับการประยุกต์ใช้ (Apply) ก็คือการสามารถนำความรู้ความเข้าใจมาใช้ในการแก้ปัญหา ในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างมีเหตุผล ซึ่งระบบการศึกษาในปัจจุบันรวมถึงการเรียนรู้ในการทำงานในองค์กรโดยส่วนใหญ่จะอาศัยทักษะการคิด 3 ระดับนี้เท่านั้น คือมีความรู้แล้วก็เข้าใจและสามารถปฏิบัติได้

ต่อไปเป็นระดับการคิดที่สูงขึ้นกว่า 3 ระดับแรก ซึ่งประกอบด้วย **ระดับการวิเคราะห์ (Analyze)** คือความสามารถในการจำแนกแยกแยะทางความคิด สามารถแยกแยะความแตกต่างของส่วนที่เป็นองค์ประกอบต่างๆ ของสถานการณ์หรือข้อมูล รวมทั้งสามารถบอกสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างมีเหตุผล ใช้วิจารณ์-ญาณในการตัดสินใจว่ามีข้อดีข้อเสียและผลกระทบที่เกิดขึ้นได้

⁴ นักการศึกษาซึ่งเป็นผู้ร่วมงานกับ Benjamin S. Bloom

ต่อมาระดับการประเมินค่า (Evaluate) เป็นความสามารถในการตัดสินใจด้วยเหตุผล โดยการใช้ข้อมูลที่ถูกต้องและเหมาะสม สามารถบอกได้ว่าสิ่งใดดี ไม่ดี สิ่งใดถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง เพราะอะไร

สุดท้ายระดับการสังเคราะห์/ความคิดสร้างสรรค์(Create) เป็นความสามารถในการรวบรวมส่วนต่างๆ เข้าด้วยกันเพื่อให้เห็นภาพรวมทั้งหมด เช่น การออกแบบหรือพัฒนาสินค้าและบริการรูปแบบใหม่ๆ การออกแบบระบบงานให้สามารถทำงานได้ดีขึ้น สามารถลดค่าใช้จ่าย โดยอาศัยพื้นฐานจากความรู้ 5 ข้อข้างต้น ดังนั้น การที่เราจะมีความคิดสร้างสรรค์หรือจินตนาการนั้น ต้องอาศัยพื้นฐานจากความรู้ ความเข้าใจ และฝึกฝนการคิดอยู่ตลอดเวลา

อย่างไรก็ตาม การที่คนเราแต่ละคน จะคิดสร้างสรรค์ได้มากน้อยเพียงใดนั้น ก็ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบสำคัญๆ หลายประการดังนี้

ทัศนคติและบุคลิกภาพ นักคิดสร้างสรรค์ที่ประสบความสำเร็จส่วนใหญ่ จะมีทัศนคติ และบุคลิกภาพ อาทิเช่น เป็นคนที่เปิดกว้างต่อการรับประสบการณ์ใหม่ๆ พร้อมทั้งจะเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา มีอิสระในการคิด การตัดสินใจ กล้าเสี่ยง มีความเชื่อมั่น และเป็นตัวของตัวเอง มีทัศนคติเชิงบวก ข่างสงสัย ต้อร้อน มีอารมณ์ขัน สนุกสนาน ขี้เล่น ไม่ชอบคล้อยตามผู้อื่นโดยง่าย อดทนต่อปัญหา บากบั่น อดสาเหะ เรียนรู้จากความล้มเหลว มีความสุขุม และมีความมั่นคงในจิตใจ

ความสามารถทางสติปัญญา ก็คือสามารถกำหนดขอบเขตของปัญหา ผู้มีความคิดสร้างสรรค์ จะไม่มองปัญหาที่เห็นอยู่ตรงหน้าด้วยสายตารวมตาหรือด้วยความคิดที่ไม่สู้ แต่มองด้วยมุมมองใหม่ๆ เพื่อทำให้เห็นทางแก้ปัญหาต่างๆ ที่เหมาะสมกว่า โดยการกำหนดขอบเขตของปัญหาที่ต้องการแก้ไขได้อย่างชัดเจน จากนั้นจึงตั้งเป้าหมายเพื่อหาทางแก้ปัญหาเหล่านั้น

การใช้จินตนาการ จินตนาการจะเชื่อมโยงกับความคิดสร้างสรรค์ ดังนั้นในการพิจารณาแก้ไขปัญหาดังๆ ต้องอาศัยจินตนาการเพื่อนำไปสู่ความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งจะช่วยให้การแก้ปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์และง่ายขึ้น

การคัดเลือกอย่างมีแผน ก็คือความสามารถในการคิดหาแนวทางในการแก้ปัญหาด้วยตนเองและสามารถที่จะตัดทางเลือกที่ไม่เกี่ยวข้องออกไปได้

การประเมินอย่างมีประสิทธิภาพ การที่เราจะได้ความคิดสร้างสรรค์ที่ดีที่สุดนั้น เราควรจะมีสามารถในการแยกแยะและคัดเลือกความคิดที่ดีและเหมาะสม ท่ามกลางความคิดที่เป็นไปได้มากมาย โดยคัดเลือกเฉพาะความคิดที่มีความสอดคล้องกันมารวบรวมประกอบกัน เพื่อสร้างเป็นความคิดใหม่ขึ้นและนำความคิดใหม่ที่ได้ นั้นมาพิจารณาประเมินคุณค่าในลำดับต่อไป

ด้านความรู้ ความรู้ที่สะสมมาเป็นเวลานานนั้น มีความสำคัญต่อการทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งผู้ที่มีความรู้มักจะคิดสร้างสรรค์ได้ดีกว่าผู้ที่ไม่มีความรู้ เพราะทำให้เข้าใจธรรมชาติของปัญหาได้กว้างและลึกซึ้งกว่า ในทางตรงกันข้าม ความรู้กลับอาจเป็นตัวขัดขวางความคิดสร้างสรรค์ได้ด้วย หากยึดติดในความรู้ที่มีอยู่มากเกินไปจะเป็นอุปสรรคทำให้ขาดความยืดหยุ่นในการคิดออกนอกกรอบหรือคิดจากมุมมองใหม่ๆ

รูปแบบการคิด รูปแบบการคิดจะช่วยให้เกิดการประยุกต์ความสามารถทางสติปัญญาในการแก้ปัญหา ซึ่งคนแต่ละคนอาจจะมีระดับสติปัญญาเท่าเทียมกัน แต่จะต่างกันตรงรูปแบบการคิด ซึ่งรูปแบบการคิดจะช่วยส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ เช่น การคิดในมุมแคบเป็นการคิดแบบลงรายละเอียดของปัญหา ส่วนการคิดในมุมกว้างเป็นการคิดแบบมองกว้างในระดับทั่วไปของปัญหา ซึ่งการแก้ไขปัญหอย่างสร้างสรรค์มักจะต้องมองในมุมกว้างก่อน จากนั้นจึงค่อยพิจารณาลงในรายละเอียดปลีกย่อย เพื่อให้ได้ความคิดสร้างสรรค์

ด้านแรงจูงใจ ซึ่งมีทั้งแรงจูงใจภายในและแรงกระตุ้นจากภายนอก แรงจูงใจจากภายในที่มีประโยชน์ต่อความคิดสร้างสรรค์ เช่น ความต้องการประสบความสำเร็จ ความต้องการสิ่งแปลกใหม่ ความรู้สึกสนุกและชอบที่จะทำ ส่วนแรงกระตุ้นภายนอก เช่น เงิน ความก้าวหน้าในการทำงาน การได้รับการยกย่อง การมีชื่อเสียง การได้รับรางวัล เป็นต้น แรงจูงใจจากภายในและภายนอกที่ผสมผสานกันอย่างสมดุล จะช่วยให้การทำงานด้านความคิดสร้างสรรค์บรรลุวัตถุประสงค์ได้

ด้านสภาพแวดล้อม การที่เราจะสามารถคิดสร้างสรรค์ได้มากน้อยเพียงใดนั้น สภาพแวดล้อมก็มีส่วนสำคัญ ผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์มักเป็นผู้ที่ได้รับการกระตุ้นและได้รับการส่งเสริมสนับสนุนโดยการสร้างบรรยากาศในองค์กร เช่น บริษัท 3M ได้กำหนดนโยบายการให้อิสระแก่พนักงานในทุกระดับ ทุกฝ่ายสามารถใช้เวลา 15% ของการทำงานเพื่อค้นคว้าทดลองสิ่งที่น่าสนใจและนำเสนอผลงานต่อบริษัทเพื่อนำไปผลิตสินค้าต่อไป

การอยู่หนึ่งๆ การอยู่หนึ่งๆโดยไม่ประกอบกิจกรรมที่เคยกระทำอยู่เป็นกิจวัตร มีส่วนช่วยกระตุ้นแนวโน้มของความคิดสร้างสรรค์ได้ การนั่งอยู่เฉยๆ ตามลำพังผู้เดียวเป็นเวลานาน จะทำให้เกิดความรู้สึกที่เป็นอิสระ ฉะนั้นกิจกรรมที่ทําเป็นประจำในแต่ละวันมีส่วนยับยั้งความคิดอิสระจินตนาการ และภาวะสร้างสรรค์ได้

ความเชื่อมโยง ในที่นี้หมายถึง ความเต็มใจที่จะยอมรับบางสิ่งได้อย่างง่ายหรือจนกระทั่งมีการพิสูจน์ได้ว่าสิ่งนั้นไม่ได้เป็นเช่นนั้น

อุปสรรคของความคิดสร้างสรรค์

อุปสรรคเป็นสิ่งที่กีดกันไม่ให้เกิดความคิดนอกกรอบ หรือความคิดสร้างสรรค์ เช่น การที่ไม่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ซักถามตามความอยากรู้อยากเห็น ธรรมเนียมของการคิดตามๆ กัน ซึ่งถ้าคิดแปลกจากผู้อื่นจะไม่ใช่ที่ยอมรับ ความแตกต่างระหว่างเพศอย่างชัดเจน ในเรื่องหน้าที่ของหญิงและชาย วัฒนธรรมทางสังคมให้ค่านิยมกับความสำเร็จและไม่ยอมรับความล้มเหลว ทำให้คนไม่กล้าทดลองทำสิ่งใหม่ๆ การเน้นระเบียบและกฎเกณฑ์มากเกินไป ความกลัวที่จะถูกตำหนิ

ติเตียนและหาว่าแปลก ความเคยชินกับการคิดแบบเดิมๆ ที่เคยเป็นอยู่ประจำ การมีอคติหรือมีมุมมองที่คับแคบว่า คำตอบที่ถูกต้องมีเพียงคำตอบเดียว ความเฉื่อยชาอีตอาดในการเริ่มคิดเริ่มทำ ทำให้ขาดแรงกระตุ้นที่จะทำสิ่งใหม่ๆ หรือความเคยชินจนไม่รู้จักริวิธีคิดที่แตกต่าง การมองว่าตนเองไม่มีความคิดสร้างสรรค์ หรือคิดว่าเราไม่สามารถแก้ปัญหาได้ ความกลัวว่าตนเองจะเป็นแกะดำ จนไม่กล้าที่จะทำอะไรที่แตกต่างจากคนอื่น หรือความกลัวต่อความผิดพลาดล้มเหลวและความล้มเหลวเป็นสัญลักษณ์ของความพ่ายแพ้และจะไม่ได้รับการยอมรับ รวมทั้งการยึดติดกับความรู้ความเชี่ยวชาญ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงบางสิ่งบางอย่างก็ไม่ยอมที่จะปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปหรือการยึดติดกับความคิดที่ว่ามันเป็นไปได้ เป็นต้น

สำหรับการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาปัญหาของความคิดสร้างสรรค์เกิดจากเนื้อหาของการศึกษาหรือความรู้เดิมที่สืบทอดกันมา รวมทั้งทฤษฎีและความรู้ใหม่ๆ เป็นสิ่งยากที่ผู้เรียนจะได้ทดลองหรือแสวงหาได้ด้วยตนเอง จึงจำเป็นต้องคล้อยตามเอกสารและตำราเรียนเก่าๆ และตัวหลักสูตรการศึกษาที่ขาดความกล้าพอที่จะยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลง ผลการศึกษากลายเป็นเครื่องบั่นทอนให้นักศึกษาขาดความเชื่อมั่นในความสามารถของตน โดยเฉพาะทัศนคติของผู้เรียนแทนที่จะแสวงหาความรู้ตามที่ตนสนใจ กลับเปลี่ยนเป็นเพื่อการจะได้หน่วยกิตหรือได้เกรดที่ดีในการสำเร็จการศึกษา

103

สภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ก็มีผลกระทบต่อความสามารถในความคิดเชิงสร้างสรรค์ เช่น ผู้สอนถือว่าเป็นบุคคลสำคัญในการสนับสนุนหรือขัดขวางการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน ตลอดจนบุคลิกภาพและพฤติกรรมด้วย ในกรณีที่ทัศนคติ บุคลิกภาพ หรือพฤติกรรมของผู้เรียนไม่เป็นที่ยอมรับของผู้สอนแล้ว ย่อมเป็นการแน่นอนที่จะมีผลกระทบต่อทำให้คุณและโทษ ผู้สอนส่วนใหญ่ชอบให้ผู้เรียนมีความตรงต่อเวลา เชื่อฟังและยอมรับการตัดสินใจโดยอำนาจมากกว่าที่จะยอมรับผู้เรียนที่มีบุคลิกภาพที่กล้าหาญในการยอมรับผิด คิดโดยบอกเหตุผลไม่ได้ ชอบเดา มีความคิดอิสระ หรือดีใจที่ชื่นชอบเพื่อฝันสร้างจินตนาการ ไม่เชื่อฟัง ผู้อื่นง่ายๆ ซึ่งลักษณะของผู้เรียนประเภทที่กล่าวมา มักจะเป็นผู้ที่มีความคิดเชิงสร้างสรรค์ได้สูงกว่ากลุ่มผู้เรียนที่มีบุคลิกภาพตามที่ผู้สอนนิยมชมชอบ

เพื่อนร่วมชั้นเรียน ก็เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความคิดสร้างสรรค์ ด้วยความกลัวที่จะไม่มีเพื่อนทำให้ผู้เรียนต้องปิดบัง หรือหลีกเลี่ยงที่จะแสดงความคิดที่แปลกๆ ท้ายที่สุด ก็ไม่อยากจะคิดอะไรที่แปลกใหม่ ทำให้การเลือกสาขาวิชาที่เรียนไม่ตรงตามความต้องการของตนเองหรืออาจจะเลือกเรียนตามเพื่อนๆ ไปก็ได้ นอกจากนี้ ความคิดริเริ่มแปลกใหม่และไม่เหมือนใคร อาจไม่เป็นที่ยอมรับและเข้าใจสำหรับผู้อื่น

ระบบการศึกษาในปัจจุบัน ก็เป็นอุปสรรค และปิดกั้นความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน ผู้เรียน ขาดอำนาจในการคิดและตัดสินใจด้วยตนเอง เพราะระบบเผด็จการและการใช้อำนาจของผู้สอน หรือพ่อแม่ รวมทั้งการศึกษาจากตำราเรียนเก่าๆ เป็นต้น ข้อมูลใหม่ๆ ที่ผู้เรียนเสนอหรือค้นพบ ไม่เป็นที่ยอมรับ และมักโดนปฏิเสธตั้งแต่แรก รวมทั้งไม่ได้รับการส่งเสริมให้ค้นคว้าหาข้อมูล เพิ่มเติมจากที่ผู้สอนกำหนดไว้ ความนึกคิดของผู้เรียนจะจำกั้อยู่ในกรอบ ที่กำหนดไว้โดยผู้สอน และแผนการสอน ผู้เรียนส่วนใหญ่ไม่ได้ถูกสอนให้ เตรียมหรือให้ตระหนักถึงความสำคัญของความคิด สร้างสรรค์ รวมทั้งขาดความสามารถในการคิด ด้วยตนเอง สิ่งต่างๆ จะถูกกำหนดโดยผู้สอน ทำให้ไม่รู้จักรักการนึกคิดที่แปลกใหม่

ดังนั้น การจัดสภาพแวดล้อมสำหรับการ เรียนการสอนในห้องเรียนก็มีส่วนสำคัญ เช่น การจัดที่นั่งควรมีลักษณะยืดหยุ่นเปลี่ยนแปลง ให้เหมาะสมกับกิจกรรม รวมทั้งการจัดตกแต่ง สภาพแวดล้อมภายในชั้นเรียน ให้มีความแปลกใหม่ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนอยากที่จะมีส่วนร่วมในการ แสดงออก และควรจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อกระตุ้น ให้ผู้เรียน ได้คิดแก้ไขปัญหา คิดหาเหตุผล คิด แปลกใหม่ คิดแบบมีจินตนาการ ซึ่งเป็นการกระตุ้น ให้ผู้เรียนได้ใช้สมองในการคิดอย่างสร้างสรรค์ เป็นอย่างดี รวมทั้งผู้สอนต้องมีทัศนคติที่ดีต่อ ผู้เรียนคือใจกว้าง รับฟังปัญหา ให้ความรู้สึกรอบอุ้ม และเป็นกันเองกับผู้เรียน

ส่วนในระดับอุดมศึกษา ผู้บริหารสถาบัน หรือคณบดีควรให้ความสำคัญกับการสร้างความคิด สร้างสรรค์ ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนผู้สอน เช่น เน้นให้ผู้สอนได้ทราบถึงความสำคัญ ของความคิดสร้างสรรค์ เน้นวิธีการสอนในแนวทางการ สร้างสรรค์ อดทนต่อการรับรู้ความคิดใดๆ ที่ แตกต่างจากความคิดของตนเอง สนับสนุนให้มีการทดลองการเรียนการสอนแนวใหม่ เพื่อให้ ผู้เรียนได้มีความสามารถในการเชิงสร้างสรรค์ พยายาม หลีกเลี่ยงการให้ปริมาณงานที่นอกเหนือจากการ สอนที่มากเกินไป และมีความกล้าที่จะนำความคิด ใหม่ๆ ไปปฏิบัติโดยไม่กลัวความล้มเหลวหรือ กระทบต่อสถานภาพของตนเอง รวมทั้งช่วย ส่งเสริมความคิดที่ดีแทนที่จะยกเลิก แม้ว่า ผลการปฏิบัติจะไม่ประสบผลสำเร็จ ควรชมเชย ผู้สอนที่มีการเรียนการสอนในเชิงสร้างสรรค์ เพื่อให้เป็นตัวอย่างแก่ผู้อื่น และควรมีการ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้สอนที่อยู่ ต่างสถาบัน รวมทั้งมีการวางแผนงานต่างๆ ให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องเพื่อสนับสนุนการคิด สร้างสรรค์

สำหรับวิธีการเรียนการสอนที่จะพัฒนา ผู้เรียนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์นั้น Frank E. Williams⁵ ได้สรุปวิธีการเรียนการสอนของผู้สอน เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ไว้พอเป็นสังเขป ดังนี้

⁵ นักจิตวิทยา และนักการศึกษาชาวอเมริกัน

สอนให้ผู้เรียนฝึกคิดในสิ่งที่แตกต่างไปจากรูปแบบเดิมๆ ดังนั้นในการสอนผู้สอนควรกำหนดหรือให้ผู้เรียนรวบรวมและเลือกข้อคิดเห็นแล้วให้ผู้เรียนอภิปรายโต้ตอบ หรือแสดงความคิดเห็นในกลุ่ม

สอนให้ผู้เรียนคิดพิจารณาถึงลักษณะที่แปลกแตกต่างไปจากที่เคยคิด เช่น ให้คิดหาส่วนใดส่วนหนึ่งของวัตถุที่เห็นว่าแปลกไม่เหมือนอย่างอื่น เป็นต้น

สอนการเปรียบเทียบสิ่งของหรือสถานการณ์ที่เหมือนกัน คล้ายคลึงกัน แตกต่างหรือตรงกันข้าม เช่น มอเตอร์ไซด์กับรถยนต์มีลักษณะเหมือนกันอย่างไร หรือแตกต่างกันตรงไหน

สอนให้แสดงความคิดเห็นในสิ่งที่คลาดเคลื่อนจากความจริงหรือสิ่งที่ยังไม่สมบูรณ์ เช่น จำลองสถานการณ์ว่า ถ้าเราเป็นนักโทษคิดจะหนีจากคุกเราจะมีวิธีในการหนีออกจากคุกได้อย่างไรโดยไม่ให้ผู้คุมจับได้

สอนโดยการตั้งคำถามแบบเปิด ซึ่งเป็นคำถามที่ทำให้ผู้เรียนรู้สึกอยากจะทำอะไร ซึ่งคำตอบจากคำถามลักษณะนี้ไม่มีคำตอบที่ถูกเพียงคำตอบเดียว แต่จะมีหลายๆ คำตอบ เช่น คำถามที่ลงท้ายว่า มีประโยชน์อย่างไรหรือรู้สึกอย่างไร

การสอนโดยการฝึกให้คิดถึงการเปลี่ยนแปลง ดัดแปลง การปรับปรุงสิ่งต่างๆ ที่มีมาเป็นเวลานาน ให้เป็นไปในรูปแบบอื่นด้วยวิธีต่างๆ

การสอนโดยการฝึกให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีความคิดยืดหยุ่น ยอมรับการเปลี่ยนแปลง ลดความยึดมั่นในสิ่งต่างๆ เพื่อปรับตนเองให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ

การฝึกให้ผู้เรียนรู้จักสร้างสิ่งใหม่ๆ กฎเกณฑ์ใหม่ๆ ความคิดใหม่ๆ โดยอาศัยโครงสร้างเดิม หรือกฎเกณฑ์เดิมที่เคยมี แต่พยายามคิดแตกต่างไปจากเดิม

การฝึกให้นักเรียนรู้จักค้นคว้า เพื่อหาข้อมูล เช่นจากหนังสือต่างประเทศ นิตยสารต่างๆ หรือจากอินเทอร์เน็ต เพื่อเป็นการเปิดโลกทัศน์ให้กับตนเอง

สอนให้มีความมานะอดทนในการค้นหา คำตอบจากคำถามที่ไม่ชัดเจน หรือเป็นคำถามแบบสองนัย รวมทั้งคำถามที่ท้าทายความคิด

ส่งเสริมการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักการแสดงความรู้สึกนึกคิด หรือการคิดจากกลางสังหรณ์

การฝึกให้ผู้เรียนรู้จักพิจารณาดูความล้มเหลวซึ่งเกิดขึ้นโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ

ให้ผู้เรียนค้นคว้าหาข้อมูลโดยเฉพาะบรรดาบุคคลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์ ทั้งในแง่ลักษณะพฤติกรรม กระบวนการคิด และประสบการณ์ รวมทั้งความสำเร็จหรือล้มเหลวในแง่มุมต่างๆ

ฝึกให้ผู้เรียนหาคำตอบ โดยคำนึงถึงผลที่เกิดขึ้น เช่น ถ้าเกิดสิ่งนี้แล้วจะเกิดผลอย่างไรตามมา

ผู้สอนต้องพยายามหาหนังสือ วารสาร หรือบทความที่เกี่ยวข้องกับความคิดสร้างสรรค์ ให้ผู้เรียนอ่าน และให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น แสดงความรู้สึกรู้สึกนึกคิดต่อเรื่องที่ต่างๆ ที่ผู้สอนหามาให้อ่าน

พัฒนาทักษะการฟังอย่างสร้างสรรค์ เป็นการฝึกให้เกิดความรู้สึกนึกคิดในขณะที่ฟังและหลังจากฟังแล้วก็ต้องศึกษาหาข้อมูลเพื่อเชื่อมโยงไปหาสิ่งอื่นต่อไป

ฝึกให้ผู้เรียนได้แสดงความคิด ความรู้สึก และจินตนาการด้านการเขียนบรรยายหรือพรรณนา

สุดท้ายการที่จะสอนให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ได้นั้นไม่ใช่เรื่องง่ายสำหรับผู้สอน แต่ก็ไม่ใช่ยากเกินไปหากจะเริ่มต้น การเริ่มต้นควรเริ่มจากตัวผู้สอนเป็นลำดับแรก โดยพยายามหาหรือปรับเปลี่ยนวิธีสอนแบบใหม่ๆ ไม่ใช่แบบเดิมๆ ที่เคยสอนกันมา หรือผู้สอนอาจจะนำเอาตัวอย่างการเรียนการสอนที่สอนกันในประเทศแล้วประสบความสำเร็จมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน ไม่ว่าในระดับประถม มัธยม หรือในระดับอุดมศึกษาก็ได้ ซึ่งปัญหาและอุปสรรคส่วนใหญ่ ที่ทำให้การเรียนการสอนไม่ทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ ได้แก่ ไปลอกเลียนแบบชาวต่างประเทศ อาจเป็นเพราะผู้สอนไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง เพราะถ้าสอนไม่เหมือนกับผู้อื่น อาจจะทำให้เกิดปัญหาไม่ได้รับการยอมรับจากผู้สอนผู้อื่นหรือทำไปแล้วจะได้ประโยชน์อะไร ผลตอบแทนก็ไม่มี รวมทั้งเสียเวลาเปล่า

อีกประการหนึ่งก็คือ นโยบายจากผู้บริหาร ซึ่งจะให้ความสำคัญกับการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางด้านความคิดสร้างสรรค์หรือไม่ ถ้าผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญและไม่สนใจใส่ใจแล้ว ผู้สอนจะให้ความสนใจหรือใส่ใจไปทำไม ดังนั้นเพื่อนำพาประเทศให้เป็นในแนวทางของการผลิตสินค้าและบริการในเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ตามโครงการ Creative Thailand เราก็ควรจัดปัญหาและอุปสรรคที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้นให้หมดไป ประเทศเราจะได้ประสบผลสำเร็จตามที่มุ่งหวังไว้

บรรณานุกรม

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2545). **องค์ประกอบที่ส่งผลต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์**
เปิดโลกการศึกษา"การศึกษาวรรณคดี". สืบค้นเมื่อ 18 พฤษภาคม, 2554.
จาก: <http://advisor.anamai.moph.go.th/download/think04.html>
- ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์, (2546). **ความคิดสร้างสรรค์.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนะชัย สว่างกุล. (2553). **ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking).** สืบค้นเมื่อ 12 พฤษภาคม,
2554. จาก : <http://pure357.blogspot.com/2010/06/creative-thinking.html>
- ผู้จัดการรายสัปดาห์. (2549). **3M องค์กรแห่งเทคโนโลยีและนวัตกรรม.** สืบค้นเมื่อ 12 พฤษภาคม,
2554. จาก: <http://www.vrhris.com/klc/Article/HR/Manager/3M.htm>
- พิมพ์ศิริ สิทธิวงษ์. (2547). **การพัฒนาเด็กให้มีความคิดสร้างสรรค์.** สืบค้นเมื่อ 12 พฤษภาคม,
2554. จาก: http://sps.lpru.ac.th/script/show_article.pl?mag_id=11&group_id=50&article_id=919
- มยุรฉัตร ธรรมวิเศษ. (2551). **การคิดและการสอนเพื่อพัฒนาการคิด.** สืบค้นเมื่อ 12 พฤษภาคม,
2554, จาก : <http://www.gotoknow.org/blog/mayurachat17/201543>
- ยงยุทธ ฒ นคร. (2530). **ความคิดสร้างสรรค์กับการเรียนการสอนในคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์.**
สืบค้นเมื่อ 12 พฤษภาคม, 2554. จาก : <http://pioneer.chula.ac.th/~yongyudh/book2/creativity.htm>
- อะกิบ สะโหนด. (2550). **เทคนิคการสอนเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์.** สืบค้นเมื่อ 12 พฤษภาคม,
2554. จาก: <http://www.gotoknow.org/blog/thinkageeb/>
- Jareerat Meesupanan. (2552). **ความคิดสร้างสรรค์และทักษะการคิดขั้นสูง.** สืบค้นเมื่อ 25
พฤษภาคม, 2554. จาก : <http://leadership.exteen.com/20090913/creative-thinking-high-order-thinking-skills>